

Homokként pergett el a pénz ⁽¹⁾

Kudarc Líbiában

1980 áprilisában a magyar állam 1000 lakás kivitelezésére szerződött Líbiával. Rögtön kiviláglott, hogy a helyi körülmények között, a magyar vállalkozások nem képesek „megélni”. A hatalmas határidőcsúszás miatt a Líbiai Lakásépítési Titkárság 1984. május 5-én levélben tudatta a magyar féllel, hogy a továbbiakban nem kíván együttműködni az építő vállalattal. Ezt követően a Minisztertanács döntése értelmében azonnal le kellett állítania a líbiai lakásépítést, és 1984. augusztus 15-ig le kellett vonulni a helyszínről.

Bevezetés

Az 1970-es években a magyar építőipar - a nagy lakótelepi építkezések befejeztével - kapacitás-felesleggel küszködött. Érthető örömmel fogadta ezért a magyar kormányzat az 1980. áprilisi líbiai-magyar tárgyaláson elhangzott líbiai ajánlatot, amely 1000 lakás kivitelezéséről és az ezekhez kapcsolódó infrastruktúra megteremtéséről szólt. (A magyar fél Tripoliban 300 lakás, Zintánban 700 lakás valamint az ezekhez "kapcsolódó létesítmények" megvalósítására szerződött). A Külkereskedelmi Minisztérium helyzetjelentése alapján, amely rózsaszínű képet festett a vállalkozás jövőjéről, az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium (ÉVM) illetékes tisztviselője utasította a kormány által fővállalkozónak kijelölt céget, az ÉMEXPORT-ot, hogy a Magyar Nemzeti Banktól erre a célra 600 millió Ft "célhitelt" igényeljen. A szerződésben megjelölt munkák kifogástalan, határidőre történő elvégzése esetén 100, 6 millió dollár ütötte volna a magyar vállalkozások, közvetve pedig a magyar állam markát.

Ahogy azonban a terv a megvalósítás fázisába lépett, rögtön kiviláglott, hogy a líbiai körülmények között, a sivatag forró homokjában a magyar vállalkozások nem képesek "megélni". Új eszközök beszerzésére volt szükség; ezt pedig csak nyugati importból lehetett megoldani. A fővállalkozói célhitel összege így hamar 1,2 milliárd forintra szökött, a hitelcsúcs pedig később a 2,2 milliárd Ft-ot is elérte.

A líbiai gazdaság korábban tapasztalt, vagy legalábbis a Külkereskedelmi Minisztérium által diagnosztizált növekedése azonban közel a szerződés megkötésével egyidőben megtorpant. Ennek hatására csökkent a beruházási vásárlóerő és devizatakarékossági intézkedéseket vezettek be Líbiában. A jelentős veszteségek hatására pedig egymás után vonultak ki a líbiai piacról a külföldi építőipari vállalkozások (az NDK, Görögország és Bulgária cégei). A Líbiában a piac új mamutjaként színre lépő ÉMEXPORT esetében ráadásul minden gond egyszerre és "fokozottan" jelentkezett. De hogy is lehetett volna ez másképp egy olyan cég esetében, amely helyi fizetőeszközzel csak elenyésző mértékben rendelkezett, helyi kapcsolatai vagy a helyi viszonyok között, az afrikai piacon otthonosan mozgó alkalmazottai pedig egyáltalán nem voltak?

Az építkezés megvalósítása már eleve jelentős késéssel indult. Az ÉMEXPORT-nál és alvállalkozóinál a likviditási gondok már a kezdet kezdetén jelentkeztek, s a tapasztalatlanság és a szervezetlenség a későbbiekben további problémákat szült.

A gazdasági kormányzat Magyarországon azonban továbbra is azt vette alapul, hogy a két ország közötti politikai kapcsolatok ebben az időszakban rendezettek voltak. Az első kudarcokról értesülve így nem állították le az építkezést, hanem "arab barátainknál" a szerződés feltételeinek módosításával próbálkoztak. Jobbára eredménytelenül.

A Magyar Nemzeti Bank, miután nyilvánvalóvá vált, hogy lyukas zsebbe rakták az állam pénzét, hazautaltatta a Líbia által kifizetett 7 millió dollár előleget, ezzel a lépéssel viszont még tovább fokozta a cég pénzügyi válságát. Majd utóbb, ismételten racionális döntést hozva, 1983-ban az újabb hitel folyósításának a teljesítését is megtagadta a bank.

Az építkezés nagy nehezen kicsikart, módosított határideje Zintánban 1984. áprilisa, Tripoliban pedig 1983. decembere lett volna. 1983. nyarán, nem sokkal az építkezés tervezett befejezése előtt azonban a minisztérium illetékesei azt állapították meg, hogy a "lakásépítési teljesítés készültségi foka": 8%-os!!! Ekkor már a leghalványabb reménysugár sem mutatkozott a szerződés feltételeinek határidőre történő teljesítésére. A veszteségeket ekkor - az állóeszközök meg nem térüléséből származó veszteséget nem számítva - 1 milliárd Ft-ra becsülték. Ez a későbbiekben tovább nőtt. Az ÉVM "felelős" vezetői a hiányosságokat, a lemaradásokat, a kudarcokat alapvetően vezetői gyengeségnek tekintették. A probléma megoldását így a folyamatos vezetőszerében vélték megtalálni. Az ÉMEXPORT Vállalat élén a líbiai vállalkozás időtartama alatt hét vezérigazgató és egy megbízott vezérigazgató váltotta egymást. Az állandó személyi változások, ezt már talán mondani sem kell, tovább tetézték a bonyodalmat. Mire letisztult és kialakult volna a fővállalkozói szervezet formája, elbukott a vállalkozás.

Annak ellenére, hogy 1982-től kezdve dollárban milliós, forintban pedig milliárdos hiteleket kapott a vállalat, az építkezés készültségi foka még 1984-ben is csak 18,2 %-os volt. Ilyet pedig sehol a világban, így Líbiában sem néztek el. A megbízó, a Líbiai Lakásépítési Titkárság 1984. május 5-én levélben tudatta a magyar féllel - a kedvezőtlen tapasztalatokra hivatkozva -, hogy a továbbiakban nem kíván együttműködni az ÉMEXPORT-tal. A magyar felet a szükséges intézkedések megtételére kérték, döntési kényszerbe hozva ezzel az aktákat - az ügy kipattanásától tartva - egymás között tologató "felelős" vezetőket.

A Minisztertanács 3227/1984. sz. határozata értelmében az ÉMEXPORT-nak azonnal le kellett állítania a líbiai lakásépítést, és 1984. augusztus 15-ig "el kellett vonulnia" a helyszínről. A határozat értelmében ezzel egyidejűleg bejelentették a Líbiai Lakásépítési Titkárságnak, hogy az ÉMEXPORT a váratlan veszteségek miatt tönkrement és megszűnt. Ugyanakkor azt is közölték az illetékes líbiai vezetőkkel, hogy a két ország között kialakult jó kapcsolatokra való tekintettel az ÉVM mindazonáltal kész a tárgyalásokra. Kész arra, hogy olyan megoldást találjanak, amely egyik fél érdekeit sem sérti.

A "visszatelepülést" ez esetben szokatlan módon, de határidőre teljesítették. Beszédese az ÉMEXPORT líbiai teljesítményét jellemző adatok: a vállalat felszámolási nyitó mérlege szerint a hitelezők követelése összesen 4 milliárd forintra rúgott, a Magyar Nemzeti Banknak 2,5 milliárd Ft. veszteséget okozott a cég, a Líbiai Lakásépítési Titkárság felé el nem számolt előleg összege 1 milliárd forint, a belföldi szállítói követelés pedig 300 millió Ft volt.

A felelősöket azóta is keresik.

Források

A vállalkozás bukása

Az ÉVM álláspontja szerint a vállalkozás kudarcában közrejátszottak olyan okok is, amelyek a külkereskedelmi, ill. a banki tevékenységben gyökereznek. Ezek a tényezők nem okoztak közvetlen veszteséget, de kétségtelenül közrejátszottak abban, hogy a gazdaságirányítás összességében sem volt képes a vállalkozás helyzetének menet közbeni javítására, érdemi befolyásolására.

A Magyar Nemzeti Bank 1982-ben vélhetően a hazai devizagazdálkodás valós gondjaiból indítva, 7 millió USD-t a fővállalkozóval hazautaltatott, ami a helyszíni finanszírozásban hosszú időre kiható nehézségeket eredményezett. Az ÉMEXPORT 1980. szeptember 12-én az MNB képviselőjét tájékoztatta a vállalkozás előkészítéséről. A KKM ennek során sürgette a pénzügyi intézmények közreműködését, az MNB pénzügyi biztosi tevékenységét. Az MNB a vállalkozással kapcsolatos együttműködésbe csak a szerződés megkötését követően, megkeresésre kapcsolódott be. Export fővállalkozói célhitelt a szerződés megkötését követő 7 hónap múlva folyósította. A hitelcenzúra eljárások ugyan indokoltak a pénzkihelyezés védelme érdekében, ennek lassúsága azonban a helyszíni termelés időszakos leállítását eredményezte. A hitelezés folyamatosan bizonytalan elem volt a vállalkozásnak.

A Külkereskedelmi Minisztérium szakmai irányítást adott a vállalkozási szerződés előkészítéséhez. Ennek során azonban nem érzékelte a fővállalkozó felkészültségének hiányosságait. Ennek ellenére a fokozatos felfejlődést feltételezve - egyetértett a szerződés tartalmával és aláírásával. A Kereskedelmi Kirendeltség még szorgalmazta is a gyors pozitív döntést.

A KKM a vállalkozás vitele során egészen a vállalkozás bukásának kirajzolódásáig nem szorgalmazta a vállalkozásról való levonulást, közreműködése a kádercserék szorgalmazására és intenzív sorozatos ellenőrzésre irányult.

A Pénzügyminisztérium is folyamatos tájékozódással rendelkezett a vállalkozás alakulásáról. Helyszínen járt szakértője 1983. elején a 2 milliárd Ft körülire becsült veszteség ellenére sem ajánlotta a levonulást, hanem a vállalkozás gyorsítására hazai pénzügyi intézkedésekre (utólagos tőkésítés, forgóeszköz juttatás, alapjuttatás) tett javaslatot, amelyek azonban nem kerültek végrehajtásra.

A vállalkozás vitelének második szakaszában - 1983. elejétől - az említett külkereskedelmi és pénzügyi szervek folyamatosan részt vettek a vállalkozással kapcsolatos központi intézkedések kialakításában, később a kormánybiztos munkájának segítségével. E tevékenységek során nem merült fel olyan javaslat, amelynek végrehajtását az ÉVM, illetve vállalatai ne szorgalmazták volna, a vállalkozás kudarcának elkerülését azonban mindezek ellenére sem lehetett központi intézkedésekkel elérni.

MOL. XIX-D-6-ji 12. doboz. (Magyar Országos Levéltár - Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium - Petrovai László miniszterhelyettes iratai)

Határozat

A Minisztertanács 3227/1984. sz. határozata az ÉMEXPORT Fővállalkozó Vállalat líbiai polgári lakásépítési vállalkozásáról és a további intézkedésekről.

A Minisztertanács megtárgyalta az ÉMEXPORT Fővállalkozó Vállalat líbiai polgári lakásépítési vállalkozása helyzetéről és a további intézkedésekről előterjesztett tájékoztatót, valamint a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság e tárgyban készített jelentését és az alábbi határozatot hozza:

1. Az ÉMEXPORT Fővállalkozó Vállalat a folyamatban lévő levonulást a líbiai polgári lakásépítési vállalkozáson fejezze be. A helyszínen csak az építkezések és a vagyon megőrzésével megbízott dolgozók maradhatnak.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
Határidő: 1984. augusztus 15.

2. A levonulás befejezése után be kell jelenteni a líbiai Lakásépítési Titkárságnak, hogy az ÉMEXPORT a bekövetkezett veszteségek miatt tönkrement és megszunt, ezért a vállalkozást nem tudja folytatni. Egyidejűleg közölni kell, hogy a két ország közötti kapcsolatokra figyelemmel az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium kész az előállított helyzetet megtárgyalni, az abból adódó problémák mindkét fél érdekeit kielégítő megállapodással történő rendezésére.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
Határidő: 1984. augusztus 15 és szeptember 30 között

3. A tárgyalások során csak olyan megoldások javasolhatók, amelyek pénzügyi kihatása nem haladja meg a kormánybiztos által a Gazdasági Bizottság felhatalmazása alapján korábban a LAMKEV részére felajánlott kondíciókat.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
külkereskedelmi miniszter
pénzügyminiszter
Magyar Nemzeti Bank elnöke
Határidő: folyamatos

4. Az érintett miniszterek és a Magyar Nemzeti Bank elnöke illetékességüknek megfelelően tegyenek meg minden intézkedést a levonulás zavartalan végigvitelére és a felmerülő problémák tárgyalásos úton történő rendezésére. Törekedni kell a veszteségek minimalizálására, valamint arra, hogy pótlólagos kedvezőtlen hatások a kétoldalú kapcsolatokban ne jelentkezzenek.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
külkereskedelmi miniszter
pénzügyminiszter
Magyar Nemzeti Bank elnöke
Határidő: folyamatos

5. Az érintett miniszterek és országos hatáskörű szervek vezetői a Központi Népi ellenőrzési Bizottság vizsgálat-tapasztalatainak felhasználásával tekintsék át az építőipari export vállalkozások helyzetét, vonják le a szükséges tanulságokat és gondoskodjanak azokról az intézkedésekről, amelyek biztosítják a hasonló esetek elkerülését. Fel kell tární és a Minisztertanács elé kell terjeszteni a fejlődő országokban eddig végzett építési export fővállalkozások tapasztalatait.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
külkereskedelmi miniszter
pénzügyminiszter
Magyar Nemzeti Bank elnöke
Határidő: 1984. október 31.

6. Gondoskodni kell a líbiai polgári lakásépítési vállalkozás következményeinek és tapasztalatainak összegezéséről. E célra megfelelő szakértői csoportot kell létrehozni.

Felelős: Gazdasági Bizottság elnöke
Határidő: folyamatos

7. Az építésügyi és városfejlesztési miniszter, a külkereskedelmi miniszter, a pénzügyminiszter és a Magyar Nemzeti Bank elnöke tegyen intézkedéseket a személyi felelősségre vonás megindítása érdekében. A Központi Népi ellenőrzési Bizottság elnöke a személyi felelősség tisztázásához rendelkezésre álló vizsgálati megállapításokat bocsássa az érintett szervek vezetőinek rendelkezésére. A Minisztertanács felkéri a legfőbb ügyészt, hogy a személyi felelősség megállapítása érdekében indított eljárásokat kísérelje figyelemmel, különös tekintettel arra, hogy a felelősségre vonás minden indokolt esetben megtörténjen és a cselekménnyel arányos legyen. Az érintett szervek vezetői e cél érdekében a legfőbb ügyéssel és a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökével működjenek együtt.

Felelős: építésügyi és városfejlesztési miniszter
külkereskedelmi miniszter
pénzügyminiszter
Magyar Nemzeti Bank elnöke
Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke
legfőbb ügyész
Határidő: folyamatos

8. A legfőbb ügyész a rendelkezésére bocsátott adatok alapján vizsgálja meg a büntetőjogi felelősségre vonás lehetőségét, buncselekmény alapos gyanúja esetén tegyen intézkedést a büntetőeljárás megindítása iránt.

Felelős: legfőbb ügyész
Határidő: folyamatos

1984. aug. 2.

Címkék:
ÉMEXPORT ^[2]

ÉVM ^[3]

Külkereskedelmi Minisztérium ^[4]

Pénzügyminisztérium ^[5]

Kiadás: 1. évfolyam (2001) 2. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/gazdasag/homokkent_pergett_el_a_penz.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/gazdasag/homokkent_pergett_el_a_penz.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emexport>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/evm>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kulkereskedelmi-miniszterium>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/penzugyminiszterium>